

Відгук
рецензента на дисертаційну роботу Білої Дар'ї Олегівни
на тему: «Інституціональне забезпечення формування та реалізації
державної молодіжної політики в Україні»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю
281 «Публічне управління та адміністрування»

Відгук підготовлено на основі вивчення тексту дисертації та наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, а також документів із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Проблеми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні були й залишаються одними з найбільш актуальних для молодого населення країни. Глобальні виклики та загроза національній безпеці України негативно вплинули на життєдіяльність як населення країни в цілому, так і молоді зокрема. За останні 10 років самими болючими серед них стали тимчасова окупація АР Крим та окремих територій на сході країни, коронавірусна пандемія (COVID-19) та широкомасштабна збройна агресія РФ, унаслідок якої відбулося руйнування критичної та іншої цивільної інфраструктури, підприємств, житла, екологічні злочини, і головне – втрата людей через загибель та / або міграцію в пошуках безпеки. Усе зазначене продемонструвало як українцям, так і всьому світові слабкість міжнародних і національних інститутів щодо протистояння глобальним викликам, до яких віднесено і інститути молодіжної політики, на які сьогодні покладена відповідальність з її формування та реалізації. У сучасних екстремальних умовах ці інститути продемонстрували неналежне сприйняття ролі молоді в суспільстві, неготовність до руйнівних викликів, недостатню гнучкість до швидких змін, брак координації і взаємодії, несистемну роботу із активізації молоді до участі у суспільному житті.

Разом із тим, незважаючи на створену потужну теоретико-методологічну основу з питань формування та реалізації державної молодіжної політики та широке коло наявних наукових розробок як теоретичного, так і практичного спрямування у цій сфері, наукове обґрунтування концептуальних положень, підходів та моделей удосконалення та розвитку її інституціонального забезпечення, зокрема, в сучасних умовах політичної невизначеності й економічної кризи, викликаних внутрішньополітичними та геополітичними чинниками, серед яких головний – повномасштабна війна РФ на території України, є недостатнім.

Отже, наразі є потреба в критичному усвідомленні теоретико-методологічних засад формування та реалізації державної молодіжної політики, визначенні стану її інституціонального забезпечення та розробленні напрямів його удосконалення. Саме це і обумовлює актуальність представленого на рецензування дослідження.

Дисертація Білої Д.О. відповідає потребам розвитку науки й практики публічного управління та адміністрування як в умовах мирного часу, так і в умовах правового режиму воєнного стану і подальшого повоєнного відновлення нашої країни.

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження виконане у межах наступних тем науково-дослідних робіт: «Забезпечення стійкості, ревіталізації та розвитку територій і громад в Україні» (номер державної реєстрації 0122U002375, 2022–2023) та «Цифрова трансформація публічного управління» (номер державної реєстрації 0122U002236, 2022–2023), що виконуються на кафедрі державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», у яких здобувачка брала участь як молодший науковий співробітник. Матеріали досліджень увійшли до наукових публікацій, що готувалися за результатами виконання наукових тем, та враховані у заключних звітах з НДР.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Для розв'язання окресленого авторкою наукового завдання у дисертаційному дослідженні коректно визначено його об'єкт, предмет і мету, для досягнення якої логічно та послідовно вирішується комплекс завдань (с. 28 – 29). Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується узагальненням широкого спектру наукової літератури за тематикою дослідження, а також власними публікаціями, пропозиціями та висновками авторки.

Вдало обрані методи дослідження кореспондуються зі структурно-логічною схемою подання матеріалу та предметом дослідження. Це дозволило здобувачці сформулювати підґрунтя з наукових підходів і концепцій, які лягли в основу її наукових розвідок.

Для дисертації характерна системність та чіткість викладення матеріалу, вміння акцентувати на ключових моментах та обґрунтовувати власну думку. Висновки дисертаційної роботи є коректними, ґрунтовними та логічно випливають з тексту розділів роботи.

Виходячи з зазначеного, можна констатувати, що отримані авторкою дисертації Д. О. Білою наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що відрізняються науковою новизною.

Заслуговує на увагу основний науковий результат, отриманий авторкою дисертації уперше, а саме: обґрунтовано комплекс концептуальних положень,

підходів та моделей, системне застосування яких методологічно підтримує процеси удосконалення та розвитку інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні на основі запропонованих автором системоутворюючих компонентів останнього та модульного підходу, який дозволяє представити ці процеси у вигляді мультикомпонентних моделей, що складаються з автономних функціональних модулів, використання яких пришвидшить прийняття публічноуправлінських рішень щодо державної молодіжної політики та її адаптування до нових умов.

Також авторкою дисертації удосконалено понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, а саме: надано авторські дефініції понять «державна молодіжна політика», «інституціональне забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики», «автономний функціональний модуль інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики», на базі чого побудовано концептуальну та організаційно-функціональну моделі інституціонального забезпечення державної молодіжної політики.

Викликає науковий інтерес і запропонований авторкою дисертації підхід до підвищення ступеня залученості молоді до вирішення проблем місцевого розвитку на основі побудованої нею інтегральної моделі формування готовності молоді до участі у розвитку територіальної громади.

У дисертації набули подальшого розвитку принципи державної молодіжної політики, зокрема, авторкою виокремлено принципи неприпустимості застосування патерналістської моделі суб'єктів молодіжної політики щодо молодого покоління та суб'єктності молоді, дотримання яких має бути філософсько-ідеологічною і організаційно-функціональною основою інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики. Також цікавим у практичній площині є підходи до впровадження місцевих ініціатив щодо інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики в частині розвитку молодіжної інфраструктури шляхом реалізації проєктів зі створення ресурсних центрів молодіжних рад на основі зміцнення міжсекторальних і міжвідомчих відносин.

Усе вище наведене дозволяє зробити висновок, що здобувачка продемонструвала належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, а поставлене нею наукове завдання успішно виконано.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Структура побудови дисертації є обґрунтованою та логічною – дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 282 сторінок, із них 241 сторінка основного тексту, 20 рисунків, 8 таблиць. Список

використаних джерел налічує 199 найменувань, із них 45 – іноземною мовою (англ., нім., пол.).

Текст дисертації добре візуалізовано, що підтверджується значною кількістю таблиць та рисунків. Детальне вивчення матеріалів дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань, поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання наукового матеріалу за темою дослідження.

У розділі 1 – Теоретико-методологічні засади формування та реалізації державної молодіжної політики (с. 36-90) – досліджено теоретичну сутність державної молодіжної політики та її місце у системі публічного управління. Визначено особливості та етапи формування державної молодіжної політики з урахуванням об'єкт-суб'єктної ролі молоді у суспільстві. Проаналізовано методологічні засади наукового дослідження інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат у сфері дослідження, зокрема, надано дефініції категоріям «молодіжна політика» та «державна молодіжна політика». Показано, що ці поняття не є тотожними, натомість ці два види політики є виокремленими підсистемами суспільства в цілому і публічного управління зокрема, що складаються з певних інститутів і їх взаємодії. Для цих інститутів характерна наявність чіткої структури, принципів і механізмів функціонування, внутрішньої і зовнішньої комунікації. Доведено, що з точки зору публічного управління, молодь виступає одночасно і як ключовий об'єкт управлінського впливу, і як активний, гнучкий і потужний ресурс і потенціал суспільно-економічної і політичної дії.

Здійснено етапізацію процесів розвитку інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Показано, що всі етапи відрізняються між собою станом нормативно-правового забезпечення, наявністю і розвитком інфраструктури для реалізації молодіжної політики, новими підходами до визнання значущості молоді як рушійної сили розвитку держави і суспільства, а також відповідною зміною ставлення до молодіжної політики тощо.

У розділі 2 – Стан та проблеми розвитку інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики: вітчизняний та європейський досвід (с. 107 – 163) – авторкою дисертації проаналізовано стан інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики України в умовах децентралізації. Узагальнено тенденції інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в країнах ЄС. На основі визначення проблем сучасної молоді виявлено недоліки інституціоналізації процесів формування та реалізації державної молодіжної політики.

Для аналізу стану інституціоналізації процесів формування і реалізації державної молодіжної політики в умовах децентралізації на рівні територіальних громад, а також в межах дослідження суспільної думки щодо реалізації молодіжної політики в Україні, представлені результати проведеного

авторкою дисертації опитування щодо реалізації молодіжної політики в Україні, які дозволили окреслити коло ключових проблем сучасної молоді. Визначено основні недоліки інституціонального забезпечення державної молодіжної політики, які збереглись навіть на фінальній стадії реформи децентралізації.

Авторкою зроблено висновок, що визначені нею проблеми та недоліки вимагають підвищеної уваги Уряду, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, освітніх установ та інших організацій до розроблення та впровадження ефективних молодіжних стратегій та програм, спрямованих на покращення соціально-економічних умов життя та збільшення перспектив молоді щодо освіти, працевлаштування, мобільності тощо.

У розділі 3 – *Моделювання процесів удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики* (с. 175 – 229) – авторкою здійснено моделювання процесів удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні (з проєкцією на місцевий рівень), а саме: на основі досвіду європейських країн обґрунтовано концептуальну та організаційно-функціональну моделі інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики, а також запропоновано підхід до формування готовності молоді до участі у розвитку територіальної громади на основі інтегральної моделі та місцевих проєктних ініціатив.

Основні наукові результати, отримані авторкою дисертаційного дослідження, опубліковано в 13 наукових працях, із них: 5 статей у наукових фахових виданнях України з державного управління, публічного управління та адміністрування (внесок авторки в опубліковані у співавторстві 2 наукових статті наведено у додатку Д до дисертації), 1 наукова стаття у зарубіжному науковому журналі, 7 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, із них 2 – у зарубіжних збірниках.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Представлені авторкою результати дисертаційного дослідження мають важливе наукове та прикладне значення для галузі публічного управління та адміністрування:

– наукове значення роботи підтверджується особистим внеском авторки у вирішення актуального наукового завдання у галузі публічного управління та адміністрування, що полягає в науковому обґрунтуванні концептуальних положень, підходів та моделей інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні та розробленні практичних рекомендацій щодо його вдосконалення;

– практичне значення роботи полягає в тому, що основні теоретичні положення, висновки а також пропозиції дисертаційної роботи мають практичне спрямування та можуть бути використані під час удосконалення та розвитку інституціонального забезпечення формування і реалізації державної молодіжної політики, зокрема, на місцевому рівні.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції, отримані за результатами дисертаційного дослідження, були враховані і використані у діяльності Київської міської ради (довідка про впровадження від 18.09.2023 № 25-КР-3146); Дніпровської міської ради (довідка про впровадження від 22.08.2023 № 7/10-1752); Луганської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження від 11.07.2023 № 196-1); Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (Навчально-науковий інститут державного управління, довідка про впровадження від 06.09.2023 № 12-34/38-2-ІДУ).

Представлені довідки про впровадження результатів дослідження містять інформацію про наукові результати, які були впроваджені або взяті за основу для удосконалення та розвитку інституціонального забезпечення державної молодіжної політики, що вказує і на значущість результатів дослідження для розвитку галузі публічного управління та адміністрування в цілому.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, а також звіту щодо перевіряння тексту дисертаційної роботи за допомогою онлайн сервісу перевірки на плагіат Unіcheck, наданого відповідно до пп. 4.2.5 Положення про систему запобігання та виявлення плагіату Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», затвердженого Вченою радою університету 13.06.2018 р., протокол № 8 (зі змінами та доповненнями, затвердженими Вченою радою університету від 26.03.2019 р.), порушень академічної доброчесності не встановлено.

У разі використання ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів (цитувань) інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Представлене на рецензування дослідження справляє у цілому позитивне враження. Втім, слід звернути увагу на окремі дискусійні положення дисертаційної роботи.

1. Авторкою зроблено аналіз та узагальнення ключових тенденцій інституційного забезпечення державної молодіжної політики в країнах ЄС (с. 126 – 140). Доцільно було б на основі цих результатів сформулювати конкретну програму дій щодо імплементації окремих положень з реалізації молодіжної політики в країнах ЄС до умов України. Це б надало значно більшої практичної значущості дисертаційному дослідженню.

2. На с. 115 – 116 авторка наводить динаміку утворення молодіжних центрів по регіонах України за останні 5 років (табл. 2.1), з якої бачимо, що їх загальна кількість зросла майже у тричі. Втім, по громадах цей процес не є однорідним – варто було б пояснити – чому, наприклад, у Донецькій області діє аж 59 центрів, а у м. Києві – лише 1.

3. У 2023 році авторкою дисертації було проведено власне опитування щодо стану реалізації молодіжної політики в Україні, у якому, як стверджує авторка, взяли участь 148 респондентів (с. 120). На наш погляд, така кількість респондентів є замалою для отримання достовірних результатів соціологічних досліджень.

4. Авторка запропонувала дескриптивну концептуальну модель інституціонального забезпечення формування та реалізації молодіжної політики, яка складається з дев'яти системоутворюючих компонентів (табл. 3.1, с. 187 – 188). У роботі наведено обґрунтування доцільності включення цих компонентів, але доцільно було б для повного опису моделі визначити взаємозв'язки між ними.

5. Як приклад практико-орієнтованих підходів до впровадження місцевих ініціатив щодо формування та реалізації молодіжної політики та розвитку молодіжної інфраструктури авторка розглядає проєкт створення ресурсних центрів молодіжних рад Дніпра та Луганської області (п. 3.1, с. 175 – 188), про що також є відповідна довідка про впровадження. Втім, з тексту дисертації не зовсім зрозуміла роль авторки у цьому процесі.

6. Як пропозиція – на наш погляд, роботу б покращило, якщо б авторка приділила більшу увагу питанням розвитку кадрового потенціалу публічної служби через залучення молоді.

Разом із тим, висловлені зауваження та пропозиції суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Д. О. Білої, та підтверджують значний інтерес, складність та актуальність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Білої Дар'ї Олегівни на тему: «Інституціональне забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні» є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну значущість у галузі публічного управління та адміністрування. За результатами вивчення матеріалів дослідження і публікацій авторки можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду робіт.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація Білої Д. О. відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», а також вимогам нової редакції Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 19.05.2023 р. № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів» (зі змінами) та вимогам Постанови

Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її авторка – Біла Дар'я Олегівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
навчально-наукового інституту
державного управління
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений діяч науки
і техніки України

_____ Наталія ГОНЧАРУК